

Picture 8. The title page of video film for students-mechanics

Conclusion. The main and finishing teaching purpose is to provide the active use of foreign language by the students of technical specialties as the means of formation and expression of thoughts in the field of common communication and in the field of certain specialty [2, p. 26].

Technical English is often said to be difficult to understand. One of the reasons for this is that many English words can have several meanings. In order to master technical English the student must first acquire a thorough knowledge of everyday English with its grammar, vocabulary and rules of word-formation. Then it will be easy for him to learn, step by step, the peculiarities of technical English.

The problem of vocabulary also causes difficulty to the reader of technical English. Each branch of science and technology has its own separate vocabulary. Ability to translate a foreign technical text demands sufficient technical knowledge to understand it and also a great linguistic knowledge and skill. That's why our teachers do their best to facilitate language learning [3, p. 18].

Thus the teachers of English have to pay much attention for making new methods to master technical English.

References:

1. Varianko T. V. Teaching to read scientific technical texts at the nonlinguistic higher educational institutions / T. V. Varianko. – Kyiv : FL, NTUU «KPI». – 28 p.
2. Volchenko O. M. Peculiarities of students' abilities to master a foreign language / O. M. Volchenko // Materials of VII International scientific and practical conference: Science and Education. – P. 25-26
3. Shpak V. K. English for everyday communication / V. K. Shpak. – Kyiv : «VYSCA SKOLA». – 18 p.

**НОМІНАЦІЯ ДОЩОВИХ ОПАДІВ У СИНОПТИЧНИХ ПОВІДОМЛЕННЯХ
НІМЕЦЬКИХ КОЛОНІСТІВ БЕССАРАБІЇ (1814/1940)**

Наталія Головіна

к. філол. н., доцент

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

Синоптичні повідомлення німецьких колоністів Бессарабії, опубліковані понад півтора століття тому в періодичному виданні «Unterhaltungsblatt für deutsche Ansiedler im südlichen Rußland» [7], мають історико-культурне значення й становлять цінний матеріал для лінгвістичних досліджень.

Статті про погоду газетної рубрики «Witterung» представляють групу малоформатних текстів публіцистичного стилю з провідною функцією оперативного інформування. На фоні загальних ознак тексту, до яких у сучасній науці традиційно відносять зв'язність, цілісність, членованість, лінійність, інформативність та завершеність (див. праці Ф. С. Бацевича, І. Р. Гальперина, Н. Д. Арутюнової та ін.), синоптичні повідомлення характеризуються багатством метеонімацій. До мовних одиниць цього типу ми відносимо лексику, яка формує уявлення про кліматичні умови в семантичному й функціональному планах та використовується на позначення природних явищ, що виникають в атмосфері та/або на земній поверхні: дощ, мряка, сніг, град, роса, іній, паморозь, ожеледь, буревій, гроза, веселка та ін.

Для мовознавчих студій проблема метеонімацій становить протягом тривалого часу одну з наукових ділянок, інтерес до якої постійно зростає. Про це

свідчать ґрунтовні праці вітчизняних (М. В. Гурін, М. М. Кондратенко, А. Ф. Малюга, В. М. Манакін, О. А. Могила, М. В. Павлюк) і зарубіжних учених (В. М. Касьянова, Є. Г. Мельникова). Та незважаючи на широкий діапазон дослідницького матеріалу, метеономенації дощових опадів у синоптичних повідомленнях (далі – СП) преси німецьких колоністів Бессарабії (1814/1940) поки що не були предметом спеціальної розвідки, що й визначає актуальність обраної нами теми.

Метою роботи є опис найменувань різних проявів дощу, які спостерігалися на території південної Бессарабії в середині ХІХ ст., з точки зору специфіки їх структури та семантики. Поставлена мета передбачає вирішення таких *завдань*: 1) фіксацію лексичних одиниць (далі – ЛО) метеономенів дощових опадів у СП; 2) визначення парадигматичних зв'язків одиниць лексико-семантичної групи (далі – ЛСГ) слів на позначення дощу в СП; 3) спостереження за сполучуваністю назв, пов'язаних із дощем, з іншими метеономенами в текстах СП. *Матеріалом* роботи служать повідомлення про погоду, вилучені з різних номерів газети «*Unterhaltungsblatt für deutsche Ansiedler im südlichen Rußland*» за період 1847 – 1862 рр.

Континентальність клімату Бессарабії виражена в її південних областях спекотним літом, суворою зимою та незначною кількістю опадів. Водним ресурсам у посушливій степовій зоні території нижнього Дунаю здавна надавалося особливого значення, оскільки дві річки – Прут та Дністер, які беруть свій початок у Карпатських горах, не отримали свого часу в Бессарабії жодного значного притоку. Річки низинної частини цієї території не доходять до моря, натомість впадають в озера, відмежовані від Чорного моря та річки Дунай піщаними косами. Солоні озера Алибей і Тагани поблизу Чорного моря використовувалися раніше лише для видобутку солі. Брак води, зокрема питної, в місцях перших німецьких поселень змушував людей докладати значних зусиль для її пошуку та збереження. Насамперед, це була важка праця зі зведення колодязів, стіни яких колоністи укріплювали природним місцевим каменем, який має назву черепашник (або ракушняк) – «пориста порода, що складається з черепашок, скріплених вапняним мулом; використовується як будівельний матеріал» [2, ХІ, с. 307]). В одному з німецьких видань про історію бессарабських німецьких колоній читаємо: «У кожному дворі перші німецькі переселенці викопували одну або навіть дві криниці, однак у них не завжди знаходили чисту воду. Як правило, в селищах, розташованих на південно-західних ділянках, вода була гіркою на смак та непридатною для пиття. Подекуди питну воду знаходили лише в одному місці, куди зранку до вечора йшли люди зі всього селища з великими дерев'яними відрами» [3, с. 59 – 60] (тут і далі пер. авт. – Н. Г.).

Проблеми прісної води, а особливо її нестачі, негативно позначалися й на розвитку сільського господарства та часто ставали причиною втрати врожаю через посуху. Бездощів'я та літня спека нерідко спричиняли також пожежі під час грози. Так, наприклад, в одному з номерів газети повідомляється про те, що «17 червня 1847 р. о 4-й годині 30 хвилин по обіді в колонії Гросслибенталь у дім колоніста Якоба Арнта вдарила блискавка. Залетівши в вентиляційний отвір приміщення кухні, вона проникла крізь відчинені двері у кімнату, де господарь фарбував стіни, пронеслася по ліжку, розірвала ковдру, потім пройшла по обличчю та грудях чоловіка, залишивши на них сині плями опіків. Далі вистрибнула з вікна і підпалила дах будинку, котрий згорів за лічені хвилини. Господиня дому з немовлям на руках також була в кімнаті, але не постраждала. Практично у ту ж саму мить інша блискавка підпалила дах сусіднього дому Фрідріха Фінкбонера, куди вона пробилася

крізь незачинене вікно, розстрошила дзеркало та завдала опіків жінці, котра була в кімнаті» (7, 1847, № 4, с. 35).

Дослідниця історії німців Бессарабії та нащадок колоністської сім'ї, професор Вільного університету Берліна Уте Шмідт, зазначає, що «особливі труднощі селян були пов'язані з неравномірним розподілом опадів, найбільша частина яких припадала на весну. Сезонні повені, котрі час від часу виникали через рясний дощ і танення снігу, розмивали поля, руйнували будинки, завдавали величезних матеріальних збитків та навіть призводили подекуди до загибелі людей. Влітку ж повітря, навпаки, було завжди дуже сухим. Палюче сонце й гарячий вітер висушували землю, виснажували ґрунт й псували рослини» [6, с. 170]. Серед перших заходів щодо збереження вологи в німецьких колоніях можна назвати також «обов'язкове спорудження в кожному дворі наземних резервуарів для збору та зберігання дощової води для господарських потреб. Колодязну воду пили, використовували для приготування їжі, дощову – для поливу рослин, прання, купання, прибирання оселі тощо» [5, с. 77]. Ставлення до води в німецьких колоніях було вкрай дбайливе. Навіть поїлки для різних свійських тварин робилися відповідно до їх розміру та особливостей поведінки. Так, скажімо, для гусей та качок, які зазвичай дуже любляють приймати водяні ванни, виготовляли дерев'яні корита з високими бортами та невеличким навісом, тоді як для напування корів, телят та овець служили загати з дощовою водою [5, с. 77-79].

Будь-яка людина пов'язує слово *дощ* з природним явищем падіння води з неба, що цілком відповідає етимологічному значенню метеономена (від герм. **regna-* – «падіння кількості води» [4, XIV, с. 506]), який у німецькій мові утворює словосполучення *der Regen fällt* (букв., *дощ падає*) з функцією позначення цього природного процесу. Узагальнений зміст поняття нім. *Regen (der)* зумовив входження лексичної морфемі *regen* до цілого ряду інших метеономенів, мотивованих значенням прикметникового компонента, який вказує на різні ознаки дощу, напр., його тривалість (*Kurzregen, Dauerregen*), інтенсивність (*Starkregen, Stürzregen*), температуру (*Kaltregen, Warmregen*) та ін.

Аналіз лексикографічних джерел німецької мови засвідчує доволі розгалужену систему метеономінацій, представлену як однослівними назвами з одно-, двох- та багатоморфемною структурою, так і зі структурою простого та складного словосполучення. Це стосується також і ЛСГ метеономенів на позначення дощу, зафіксованих у досліджуваних СП: *Regen (der), Sprühregen (der), Nieselregen (der), Landregen (der), Dauerregen (der), Starkregen (der), Gewitterregen (der), starke Regengüsse, unterkühlter Regen (der), gefrierender Regen (der), etwas Regen, kurzer Regen, dicker Regen, strömter, reichlicher Regen, Regen mit Schnee abwechselnd*. Як бачимо, в текстах СП перевага надається метеономенам зі складною структурою, які поряд з актуалізацією значення «дощова погода» виконують функцію передачі додаткової інформації про характер опадів. З огляду на стислі рамки роботи, розглянемо докладніше лише назви дощових опадів, які за критерієм інтенсивності становлять їх нижню та верхню межу, тобто метеономени на позначення незначного та сильного дощу, зафіксовані в текстах СП.

Метеономени нім. *Sprühregen (der), Nieselregen (der)*, які утворюють парадигматичне угруповання слів-синонімів зі значенням «мжичка», виявляють специфіку через поєднання в їх семантичній структурі декількох параметрів цього атмосферного явища: густий дрібний дощ, краплини якого немов перебувають у завислому стані; дуже дрібні краплі води, які насичують повітря; краплини з розміром

від 0,2 до 0,5 міліметрів; може продовжуватися від 6-х годин до декількох днів; створює ефект зависи та обмежує видимість. Формування семантики метеономів *Sprühregen (der)*, *Nieselregen (der)* відбувається за рахунок взаємодії морфологічної основи похідних іменників зі словотворчими елементами *sprüh-* зі значенням «розпиляти, розсіювати що-небудь у повітрі найдрібнішими частинками, пилом» та *niesel-* – «те, що складається з відносно маленьких, тонких частин». Тож, цілком імовірно, що вибір інформантом СП певного метеономена відбувається на основі його власних спостережень за дощем. Так, у СП про погоду 10 жовтня 1948 р. та 20 серпня 1849 р. автор тексту Гейнрих Клууд вживає ЛО *Sprühregen* (7, № 11, 1848, с. 88; № 9, 1849, с. 72), тоді як у СП за 22 березня 1847 р. та 14 квітня 1859 р. – *Nieselregen* [7, № 4, 1847, с. 60; № 7, 1859, с. 87]. Поясненням цього може служити той факт, що перші метеорологічні спостереження та території сучасної України майже до кінця XIX ст. були виключно візуальними. Перші іструментальні вимірювання, що з'явилися в середині XIX ст., були епізодичними та проводилися лише в Києві [1, с. 6]. Нами помічено, що безпосереднім лексичним оточенням *Sprühregen (der)*, *Nieselregen (der)* у текстах СП виступають назви, які доповнюють картину похмурої та прохолодної погоди та є метеономенами з відповідними значеннями: *Kühlung (die)*, *Nebel (der)*, *Nebelwolken (die)*, *Kälte (die)*, *neblich*, *bewölkt*, *trübe* та ін.

ЛСГ метеономів на позначення сильного дощу в СП та відповідно до цього синонімічне угруповання ЛО з загальним значенням «сильний дощ» складають: *Starkregen (der)*, *Gewitterregen (der)*, *starke Regengüsse*, *dicker Regen*, *strömter*, *reichlicher Regen*. Усі зазначені назви рясного дощу неодмінно містять у своїй структурі оцінний компонент значення, що поєднує в собі семантичні й прагматичні аспекти та виступає як вид когнітивної інформації, що передається через метеономен. Так, напр., значення слова *Gewitterregen (der)* пов'язане з атмосферним явищем грозового дощу – поєднання дощових опадів з грозою, під якою розуміється «грим і блискавка з дощем або градом, що переважно супроводяться великим вітром» [2, XI, с. 173]. Окрім того, цей метеономен повідомляє про грозові хмари, насичені атмосферною електрикою, присутні під час дощу сполохи блискавок і гуркіт грому, про небезпеку для життя людини та тварин, про можливість пожежі або затоплень у разі, якщо злива триватиме понад 6 – 8 годин, про сильні пориви вітру та навіть шквали, також про веселку, яка зазвичай з'являється на небі після грози. Порівняно с метеономеном *Gewitterregen (der)* решта ЛО не вирізняється таким широким набором семем, оскільки в їх семантичній структурі провідну роль відіграє значення «інтенсивність дощу»: *starke Regengüsse*, *dicker Regen*, *strömter*, *reichlicher Regen*. Контекстуальну сполучуваність одиниць цієї ЛСГ визначають, переважно, метеономени на позначення напрямку вітру, напр., *Nord-Ost-Wind*, *Nord-West-Wind*, *Süd-West-Wind*, *Nordwind* та ін.

Примітно, що грозовий дощ і зливу німецькі колоністи сприймали цілком позитивно як справжні хлібороби, що піклуються про найцінніше для них багатство – зернові культури, яких вони вирощували: пшеницю, кукурудзу, жито, ячмінь, овес, просо, пшоно [3, с. 85]. На підтвердження цього наведемо декілька рядків з СП про погоду в Бессарабії влітку 1847 р.: «*In der vorhergehenden Sommer ist einiger Regen erwähnt, dieselben brachten uns eine bedeutende Wassermasse, gingen aber leider nicht weit [...]. In der Provinz Bessarabien waren auch solche späte Gewitter. Im Durchschnitte standen die Herbstsaaten in dieser Gegend vortrefflich, auch das Gras hat sich stark bestoft. Die auf dem Acker ausgefallene Gerste und anderes ausgefallenes Körnergetreide hat sogar durch die Erstfröste wenig gelitten, so daß wir im Laufe des Jahres 1849*

vielleicht ausgefallene Gerste ernten werden; welches auch schon in früheren Jahren stattgefunden hat» [7, № 1, 1849, с. 8].

У контексті нашої теми варто згадати також про мінливість погоди в Бессарабії, адже існують, зокрема, такі випадки, коли в одному СП зафіксовані метеонімени на позначення різних типів дощових опадів, які змінюють один одного протягом короткого часу. Напр., *«1849. August, den 1. heiter, den 2 – 4 Nebel, darauf heitere Witterung und bei Süd-Ostwind zunehmende Wärme bis den 10. Morgens 11 Uhr 30,5 Grad N. im Schatten, an der Sonne 10 Grad mehr. Dann nahm die Hitze bei wenigem ab, bis am 16. Regen fiel. Am 19. Gewitterregen, am 20. Sprühregen. Am 6. August gab es schon reife Weintrauben. Die Störche und Kraniche haben uns schon vor zwei Wochen verlassen»* (7, № 9, 1849, с. 72).

Як бачимо, окремі СП, розміщені на сторінках газети «*Unterhaltungsblatt für deutsche Ansiedler im südlichen Rußland*», виявляють свою особливість через додатковий авторський інформаційний супровід тексту, покликаний розширити знання читачів про природні кліматичні умови регіону та особливо про актуальні для жителів німецьких селищ факти про те, в якому стані перебувають у різні пори року рослини, як поведуться птахи, про корисні народні прикмети, про погоду або про незвичайні природні явища. Одну з таких додаткових інформацій в СП ми переклали на українську мову, оскільки вважаємо, що вона буде цікавою та пізнавальною для сучасних жителів нашого краю. *«29 грудня 1846 року близько 7.30 вечора, жителі села, які в цей час були на вулиці, бачили, як у повітрі двічі з'явилася величезна вогняна куля зі шлейфом. Після її зникнення відчувався специфічний запах та ще довго було чутно шипіння. У небі сяяло яскравим синім світлом, неначе горіла сірка. Це не була блискавка, і грому, попри мої очікування, теж не було. Це явище рухалося з півдня на північ і, наскільки мені стало відомо, його бачили всі – від Григороволя до Балти»* [7, № 11, 1847, с. 92].

Таким чином, метеорологічна лексика на позначення дощових опадів, зафіксована в синоптичних повідомленнях преси німецьких колоністів, є багатогою за складом та цінною для пізнання специфіки їх семантики і функціональних властивостей. Тому проблема повноти представлення лексичного матеріалу тематичної групи метеонімінацій становить перспективу для подальших досліджень з метою визначення її регіональної самотності.

Література:

1. Гідрометереологічна служба України / за редакцією В. М. Літінського. – К., 2011. – 232 с.
2. Словник української мови в 11 томах / за ред. І. К. Білодіда. – К. : Наукова думка, 1970 – 1980. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sum.in.ua/s/>
3. Gäckle Herbert. Geschichte der Gemeinde Alt-Posttal (Bessarabien), Herausgegeben vom Alt-Posttaler Heimatausschuß zum 160. Jahrestag der Gründung der Gemeinde 1823 – 1983. – 1028 s.
4. Deutsches Wörterbuch von Jacob Grimm und Wilhelm auf CD-ROM und im Internet. – Kompetenzzentrum für elektronische Erschließungs- und Publikationsverfahren in den Geisteswissenschaften. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dwb.uni-trier.de/de/>.
5. Lebensraum Bessarabien // Heimat-Kalender, 1982. – S. 77-79.
6. Schmidt, Ute. Bessarabien. Deutsche Kolonisten am Schwarzen Meer / Ute Schmidt. – Deutsches Kulturzentrum östliches Europas e.V., 2008. – 419 S.
7. Unterhaltungsblatt für deutsche Ansiedler im südlichen Rußland. Erster – Zehnter Jahrgang: 1846-1862. – No. *1846 1-9 1 *1847 10-12 1 *1847 2 1-9 1 *1848 3 1-12 1 *1849 4 1-12 1 *1850 5 1-12 1 *1851 6 1-12 1 *1852 7 1-12 1 *1853 8 1-12 2 *1854 9 1-12 2 *1855 10 1-12 2 *1856 11 1-12 2 1857 12 1-12 2 *1858 13 1-12 2 *1859 14 1-12 2 *1860 15 1-12 2 *1861 16 1-12 2 *1862 17 1-5 2 (Set 2).